

Україна ДИПЛОМАТИЧНА

НАУКОВИЙ ЩОРІЧНИК

Київ • 2017

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Горбулін Володимир, доктор технічних наук, професор, академік НАН України, директор Національного інституту стратегічних досліджень — *голова редакційної колегії*

Кривонос Павло, почесний професор Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» та Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, генеральний директор Державного підприємства «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв» — *видавець, упорядник випуску*

Денисенко Анатолій, заслужений журналіст України, кандидат історичних наук, голова Історичного клубу «Планета» — *головний редактор*

Матяш Ірина, доктор історичних наук, професор, голова Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин — *упорядник випуску*

Хоменська Інна, кандидат філологічних наук, начальник рекламно-видавничого відділу дирекції «Дипсервіс» ГДП — *заступник головного редактора, упорядник випуску*

Власюк Олександр, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, перший заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень — *заступник голови редакційної колегії*

Богаєвський Юрій, Надзвичайний і Повноважний Посол, ветеран дипломатичної служби

Віднянський Степан, доктор історичних наук, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу Інституту історії України НАН України

Гай-Нижник Павло, доктор історичних наук, завідувач відділу Національного науково-дослідного інституту українознавства Міністерства освіти і науки України

Денисенко Володимир, доктор історичних наук, заступник головного редактора, завідувач кафедри журналістики Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Жалоба Ігор, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Київського університету імені Б. Грінченка

Здіорук Сергій, доцент, заслужений діяч науки і техніки України, кандидат філософських наук, провідний науковий співробітник відділу гуманітарної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень

Кийков Олексій, директор дирекції «Дипсервіс» ДП «ГДП»

Киричок Петро, проректор з науково-педагогічної роботи Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», професор, заслужений діяч науки і техніки, доктор технічних наук

Кононенко Сергій, радник при дирекції Національного інституту стратегічних досліджень, кандидат політичних наук

Перепелиця Григорій, доктор політичних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, голова ГО «Інститут зовнішньої політики»

Пирожков Сергій, доктор економічних наук, професор, академік НАН України, Надзвичайний і Повноважний Посол, віце-президент НАН України

Татаренко Наталія, кандидат економічних наук

Туркевич Василь, заслужений діяч мистецтв України

Турянський Ігор, Надзвичайний і Повноважний Посол, ветеран дипломатичної служби, член спілки журналістів України

Хандогій Володимир, Надзвичайний і Повноважний Посол, президент Української асоціації зовнішньої політики

Харченко Олександр, генеральний директор «Укрінформу»

Ціватий Вячеслав, кандидат історичних наук

Павло ГАЙ-НИЖНИК,
доктор історичних наук,
академік НАН України,
завідувач відділу історичних студій
Науково-дослідного інституту українознавства

Анотація: Висвітлюється перебіг налагодження міждержавних взаємин України та Грузії, встановлення та розвиток обопільних дипломатичних відносин за часів існування Української Народної Республіки (Центральна Рада; Директорія), Української Держави (Гетьманат) та Грузинської Демократичної Республіки.

Ключові слова: ГДР, УНР, українсько-грузинські взаємини, історія дипломатії.

УКРАЇНА–ГРУЗІЯ: СТАНОВЛЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ І ДИПЛОМАТИЧНИХ ВЗАЄМИН (1917–1921 рр.)

Українсько-грузинські взаємини мають давню історію і сягають своїх витоків ще з часів Русі, проте новітнє відродження і поглиблення зв'язків між цими народами могло відбутися на якісно вищому рівні лише із визволенням обох країн з-під гніту імперської Росії. Лютнева 1917 року революція у Петрограді призвела до падіння самодержавства Романових, краху імперії, посилення відцентрових процесів в Росії та відродження національних автономно-федералістських рухів, які досить швидко набули не лише виразних культурно-просвітницьких ознак, а й окремих соціально-політичних характеристик із певними самостійницькими осередками. Настав швидкоплинний процес становлення колишніх російських колоній на шлях відродження власних національних держав. Не були винятком у цих динамічних перетвореннях і український та грузинський народи.

Українсько-грузинське політичне зближення розпочалося з початку падіння царату. Так, наприклад, вже 19 березня 1917 року представник грузинських організацій у Ростові разом із французьким консулом вітали 10-тисячну маніфестацію українців із домаганням автономії України у федеративній Російській республіці [49]. На початку квітня делегат від київських грузинських організацій — п. Коіава був делегатом Українського Національного Конгресу в Києві й 7 квітня 1917 р. виголосив на ньому промову російською мовою [9]. 8 квітня у своєму привітанні Національному з'їзду він, зокрема, зазначав: «Ви, українці, і ми, грузини, особливо близькі один до одного. Наша минула доля однакова. Україна та Грузія приєдналися до Росії з тією умовою, що вони збережуть повне право національного самовизначення, але неварті правителі Росії порушили договір й прагли нас

задушити. Коли говорять: “Україна воскресла”, я кажу: “Вона не вмирала ніколи, та лише тепер світлі дні її життя”. Наші серця, сповнені радістю, разом з вами кричать: “Хай живе вільна Україна! Хай живе Федеративна Республіка!”» [9].

На початку серпня 1917 року Комітет Грузинського військового союзу звернувся телеграфом до Української Центральної Ради з проханням допомоги поінформувати воїнів-грузинів, які перебували на території України, що 22 серпня у Тифлісі відбудеться Всеросійський з'їзд грузинів-військових. Тож Мала Рада Центральної Ради ухвалила вжити заходів, аби повідомлення про цей з'їзд були надруковані в газетах [43].

Представники грузинського народу брали участь у З'їзді Народів, що відбувався з 8 до 15 вересня 1917 року у Києві [44]. На цьому конгресі представник грузинської націонал-демократичної партії І. Мочаваріані також нагадав, що і Грузія, і Україна свого часу пристали до спілки з Росією, але Росія Романових обернула ту спілку в неволю. «Тепер ярмо скинуто і треба думати не про те, щоб розірвати старі договори, а про те, щоб ці договори поновити, — заявив він. — Потрібна міцна організація і об'єднання національностей, щоб добитись визволення своїх країн, бо ніяка велика держава, а особливо малокультурна, не признає по добрій волі прав малих народів» [44].

Інший грузин, соціаліст-федераліст Й. Бараташвілі у своїй запальній промові вказував, що «грузинський народ жив у братській згоді зі всіма народами, а передусім з мусульманськими народами Закавказзя. Новий революційний уряд не зумів усунути перешкод, які утруднюють дорогу до будови нового життя. Правда, старий режим оставив по собі трудне положення, але народи Росії в силі розв'язати ті складні питання, коли візьмуться за це одностайно. Для цього треба об'єднати всі живі сили під гаслом рівності, братства та взаємної любові...

Українська демократія зуміла згуртувати всі свої стремління коло одної основної задачі, а саме — коло здобуття автономії, яку вона вже на ділі має. І саме Рада скликає З'їзд народів, а не уряд, який зайнятий нібито важнішими справами, але якими, то ще невідомо. Ми стоїмо перед великою небезпекою, як іззовні, так і всередині, а спосіб рятунку — це новий децентралізм держави, який не означає розпаду» [40]. Насамкінець він запросив усіх присутніх, після того як усі народи досягнуть своєї мети — самовизначення, завітати у вільну Грузію [44]. Дещо пізніше, 7 листопада 1917 року, на засіданні Малої Ради він, як член Ради Народів, такими словами вітав щойно прийняте III Універсалом Центральної Ради проголошення Української Народної Республіки: «Слова і промови блякнуть перед тим Універсалом, якого тут було проголошено, але я не можу утриматись, щоб не привітати від імені грузинів-федералістів цей найбільший історичний акт.

Центральна Рада розрубала цим актом Гордіїв вузол і український народ тепер вільний. Той централізм, що був джерелом утисків над народами, Центральної Рада роздушила і стерла.

Звалено той стовп, на якому стояв імперіалізм Російської держави... Революція творить нові закони, і на підставі законів революції Україна стала вільною. Народ український вибрав собі шлях, з якого починається нове життя. Хто хоче зміцнити на землі волю і справедливість, той повинен іти з українським народом і з Українською Республікою... Я хочу, щоб Україна була тою камінною скалою, на яку б спирались всі народи. Нехай живе Українська Республіка!» [45].

Невдовзі, 11 листопада 1917 року, на надзвичайному засіданні Малої Ради з приводу законопроекту про вибори до Українських Установчих Зборів із привітанням від імені грузинів Києва виступав Нотадзе. Він зачитав резолюцію, в якій зібрання столичних грузинів від різних партій засвідчувало «свою ширину і безмежну радість з приводу проголошення Української Народної Республіки», а далі — висловило певність, «що піднятий вами прапор — символ федерації — не лишиться самотнім і що другі народи так само свідомо і гордо піднесуть цей прапор» [41].

Спроби ж встановити дипломатичні відносини Грузії з Україною датуються ще груднем 1917 року. Саме тоді І. Лордкіпанідзе, депутат Всеросійських Установчих зборів, що перебував в Одесі, був уповноважений Національною Радою Грузії виконувати обов'язки військового комісара при уряді УНР. У січні 1918-го І. Лордкіпанідзе (у зв'язку з від'їздом до Петрограда) передав свої повноваження Д. Вачейшвілі.

9 січня 1918 р. Д. Вачейшвілі звернувся до очільника українського зовнішньополітичного відомства О. Шульгина з проханням дозволити громадянам Грузії зберегти особисту зброю для самозахисту. При цьому грузинський військовий комісар недвозначно зауважував, що в його країні «проживає не одна тисяча громадян-українців, котрі жодних обмежень громадянських прав ще не підлягали і підлягати не будуть» [65, арк. 1–1 зв.]. Незабаром, 13 січня 1918 р., у Києві було створено Грузинський військовий комісаріат. Уряд УНР визнавав його повноважним органом Національної Ради Грузії.

Того ж дня було розроблено й ухвалено проект угоди між урядом УНР і військовим комісаром Грузії щодо питань формування в Україні грузинських військових підрозділів й передислокації їх на батьківщину для боротьби із турецькими військами та збільшовиченими збройними загонами [36, с. 163–164]. Під час перемовин Д. Вачейшвілі пропонував, щоби грузинські загоны «зберегли озброєння, матеріальну частину, кінний склад та інше майно», якщо таке було в наявності в частині, якщо ж ні — то їх мало би усім цим забезпечити власним розпорядженням українське Військове міністерство. Утім голова зовнішньополітичного відомства УНР О. Шульгин своєю резолюцією поставив під сумнів задоволення такого прохання, як і не погодився на наполягання занотувати в угоді, аби у разі підписання Українською Народною Республікою мирного договору з Центральними державами її уряд зобов'язався «надати у двомісячний термін рухомий склад для переправлення всіх грузинів-воїнів та призваних громадян на тих же умовах за межі України» [65, арк. 7].

Натомість члени української частини комісії поставили свою вимогу про те, що «всі витрати, пов'язані з утриманням як грузинів-воїнів, так і щойно призваних грузинів, повертаються Україні або із загальнодержавного фонду тієї федерації, в котру увійде Грузія, або Національною Радою Грузії в розмірі, визначеному спеціальною комісією з представників обох націй» [65, арк. 6 зв.]. В угоді, власне, йшлося: а) про формування частин на території України з воїнів-грузинів, які знаходилися за умовами воєнного часу в Україні й на Українському фронті; б) про перевезення цих частин мірою формування їх на територію Грузії; в) у разі оголошення мобілізації Національною Радою Грузії, про формування з призваних грузинів, які перебували на території України, команд і переправлення їх у Грузію [65, арк. 6]. Тоді ж у Києві було сформовано грузинський військовий загін, а усі грузини-військовослужбовці переходили у підпорядкування Грузинського військового комісаріату, якому дозволялося формувати з них військові частини (під контролем Військового міністерства УНР) для відправки на батьківщину.

Після повернення Центральної Ради та уряду УНР у березні 1918 року до звільненого від більшовиків Києва представники вірменських і грузинських загонів знов підняли питання про повернення своїх підрозділів на Кавказ. Тож 13 березня 1918 р. Рада Народних Міністрів УНР повернулася до питання перебування національних збройних формувань на її терені й вирішила, що всі національні війська з дня демобілізації повинні бути розпущені, а наявні до цього часу військові частини мали бути розпущені наказом військового міністра УНР. Цим частинам гарантувався вільний виїзд за межі України в ешелонах без зброї. Що ж до фінансового забезпечення, то українські міністри постановили, що «ця справа може бути налагоджена лише в порозумінні з тим національним чи краєвим урядом, до якого призначаються ці частини» [68, арк. 15–15 зв.].

За три дні, 16 березня, уряд УНР, розглянувши внесення Міністерства закордонних справ про повернення грузинських і вірменських загонів на Кавказ, підтвердив своє попереднє рішення й ухвалив запропонувати вірменським і грузинським збройним формуванням «виїхати за межі України без зброї» [60, арк. 14]. 19 березня ешелон грузинських військовослужбовців, за згоди українського уряду і німецького окупаційного командування, рушив у дорогу, але ледве дістався станції Знам'янка й зупинився. Тож комісар Грузії прохав українське МЗС посприяти «якнайшвидшому й безперешкодному пропускові названого ешелону до кордону України» разом із військовою технікою, а також видати «посвідчення для безперешкодного пропуску через кордон України парламентарів від ешелону для переговорів із більшовиками». Тогочасний керуючий справами МЗС УНР М. Любинський відреагував без зволікань й розпорядився прийняти прохання Д. Вачейшвілі «до негайного виконання» [66, арк.12]. У квітні 1918 року військовим комісаром Грузії в Україні було призначено Н. Брегвадзе, а Д. Вачейшвілі став його заступником, секретарем — Н. Бокутава. Саме ці особи й узялися в подальшому безпосередньо розв'язувати проблеми своїх земляків в Україні й вирішувати питання їхнього повернення на батьківщину.

Тим часом 16 квітня 1918 р. на засіданні політичної секції Міністерства закордонних справ УНР заслуховувалася доповідь члена Центральної Ради М. Свідерського, який займався евакуацією майна українізованих частин 5-го армійського корпусу з Трапезунда. Торкаючись грузинського питання, доповідач висловив думку, що грузини не здатні протистояти просуванню турецьких військ, оскільки у них «нема справжнього війська». При цьому він висловив думку про вигідність для України втілення самовизначення й державності Грузії та кавказьких народів, щоправда, не маючи великих сподівань через невпинну внутрішню міжнародно-національну ворожнечу. М. Свідерський також ствердно відповів на запитання головуючого М. Любинського щодо «розмови про Чорноморську федерацію» під час свого перебування у Закавказзі, додавши, що там вона є бажаною із центром у Києві, або в Севастополі, котрий може стати вільним містом [67, арк. 23–23 зв.].

Разом з тим варто відзначити й те, що дипломатичні, як і господарчо-торговельні, зв'язки між Грузією та Україною у перші рік-півтора по Лютневій революції в Росії та її фактичній децентралізації розвивалися надто аморфно й так і не набули практичного втілення, а існували швидше в гіпотетичному вигляді непрактичної уяви тогочасних інтернаціонально-федералістських поглядів політичних романтиків, принаймні серед осереддя тогочасних українських революційних діячів. Так, наприклад, голова Центральної Ради М. Грушевський й думати не міг про поширення українського політичного чи економічного впливу у Чорноморському регіоні, а тим паче про «імперіалістичні забаганки до захоплення чужих ринків, до експлуатації культурно відсталих країв як своїх колоній, взагалі до політики економічної експансії» [8, с. 156]. Натомість він очікував настання світової федерації, у якій само собою відбудеться економічне й культурне співробітництво, добровільна кооперація народів Чорного моря, а отже «тісно зв'язавшись між собою, сі чорноморські краї можуть створити незвичайно багату, велику і многосторонню економічну базу» [8, с. 156].

Досить скоро внутрішньополітична конструкція України достеменно змінювалася, до влади у Києві прийшли інші люди, з іншим світоглядом та амбіціями. 29 квітня 1918 р. внаслідок державного перевороту, за «активного нейтралітету» німецької окупаційної влади, владу Центральної Ради, а відтак і Українську Народну Республіку, було повалено. Постала Українська Держава з ліберально-буржуазною диктатурою у формі Гетьманату генерала Павла Скоропадського.

У Закавказзі ж 26 травня (8 червня) 1918 р. «Актом незалежності» було проголошено про утворення Грузинської Демократичної Республіки. В Акті незалежності Грузії, що був ухвалений Національною Радою, проголошувалося,

зокрема, що «Грузинська Демократична Республіка бажає зав'язати добросусідські відносини з усіма членами міжнародної спільноти» [54]. Коаліційний уряд держави очолив Н. Рамішвілі, а міністерство закордонних справ А. Чхенкелі [73, арк. 13]. А за два дні Грузією було підписано із Німеччиною військово-політичний договір, за яким союзницькі (де-юре), та по суті — все ж окупаційні (де-факто), німецькі війська розташовувалися на її території з метою гарантування суспільного порядку та державної незалежності Республіки.

З того часу Грузія, як кілька місяців тому й Україна, вимушено опинилася під протекторатом Німеччини (фактично стала військово-політичним і фінансово-економічним сателітом Центральних держав), позаяк ще 27 квітня (10 травня) 1918 р. офіційні Берлін і Стамбул підписали таємний договір про розподіл сфер впливу у Закавказзі, за яким Грузія визнавалася сферою геополітичних інтересів Німеччини [48, с. 101–102]. Цей факт, власне, не є якимсь незвичним явищем у тогочасній міжнародній політиці (достатньо згадати про аналогічну угоду між Францією і Великобританією від 23 грудня 1917 р. про поділ колишньої Росії на «зони впливу», у якій французька визначалася на захід від rischi: Керченська протока — гирло Дону — Дон — Царицин; британська — на схід від неї, тобто включно із Кавказом і Закавказзям [12, с. 45, 58; 78, с. 30]).

Тим не менш, на той історичний момент обопільне перебування і Києва, і Тифліса (Тбілісі) в орбіті силового тяжіння Центральних держав із центром у Берліні об'єктивно полегшувало Україні та Грузії геополітичну логістику на шляху до взаємного зближення як у міжнародно-політичній площині, так і у горизонталі фінансово-економічної співпраці й у напрямку зародження військово-оборонного проекту, де Києву з очевидних «вагових» вимірів апіорі передбачалася провідна роль. І подальші події розгорталися саме за цією спіраллю й логікою, а їх колапс був зумовлений інтригою історичних обставин як об'єктивного, так і суб'єктивного для обох держав характеру...

6 червня 1918 р. грузинський міністр закордонних справ А. Чхенкелі через повіреного у справах Української Держави в Німеччині О. Козія звернувся до офіційного Києва із дипломатичною нотою. Вона повідомляла про припинення існування Закавказької Демократичної Федеративної Республіки й про саморозпуск закавказького Сейму та уряду «з огляду на події, котрі виникли разом з наступом сил оттаманських за Кавказом» [73, арк. 13]. Іншою нотою, від 22 червня, поданою міністром А. Чхенкелі, зазначалося, що новоутворена Грузинська Демократична Республіка, яка «хоче організувати свої міжнародні стосунки згідно своїм життєвим інтересам і забезпечення своєї незалежності», просить про визнання її Українською Державою [73, арк.11]. Цікаво, що у ноті грузини аргументували постання своєї державності тим, що «об'єднана з Росією політичними договорами, укладеними для того, щоб забезпечити Грузії певну внутрішню свободу і незайманість її території, Грузія швидко побачила свої права потоптаними, свою свободу zagrożеною і свої вольности заміненіми режимом повної анексії» [73, арк. 12–13]. Відтак, йшлося в одній з нот, після падіння царату, розвалу імперії, з огляду на статті Брестського мирного договору між Центральними державами і РСФРР та факту виведення російських військ з Закавказзя «ніякий зв'язок не зв'язує більш Грузії з Росією, вона вільна однині од всіх обов'язків щодо другої держави» [73, арк. 12–13]. Обидві ноти вже 9 червня було передано О. Козієм гетьманському урядові на чолі з А. Лизогубом.

Невдовзі, 4 (17) липня 1918 р. новий грузинський прем'єр-міністр Н. Жорданія надіслав на ім'я українського міністра закордонних справ Д. Дорошенка лист, у якому повідомлялося, що його уряд з метою зміцнення дружніх відносин між державами «призначив своїм представником при українському Уряді громадянина Віктора Васильовича Тевзія і заступником його — громадянина Давида Вісаріоновича Вачейшвілі, котрим і надані особливі повноваження» [73, арк. 18].

Що стосується контактів у сфері фінансів, то, наприклад, ще 29 червня 1918 р. до військового міністра Української Держави звернувся тимчасовий виконувач обов'язки комісара Грузії в Україні Н. Бреговдзе, який просив «ходатайствувати» перед гетьманською Радою Міністрів щодо можливості негайного надання в його розпорядження 50 тис. крб в рахунок Грузинської Республіки для задоволення елементарних потреб громадян Грузії, колишніх вояків на українському фронті (малися на увазі російські Південно-Західний та Румунський фронти, що пролягали теренами України), величезна кількість яких скупчилася у Києві, Харкові і Ростові та для переправлення їх на батьківщину [58, арк. 3–3 зв.].

Вже 15 липня 1918 р. до уваги уряду Української Держави було подано відповідну доповідь українського міністра, який повідомляв про звернення до нього комісара Грузії й просив підтримати «бувших військово служачих на Українських фронтах і військово полонених та інвалідів, котрі, дякуючи анархії, яка панує в Російській совітській Республіці, не мають можливості вернутись до своєї батьківщини і терплять багато від матеріального незабезпечення», додаючи при цьому, що вони «брали участь у минулій війні на Українських фронтах і тим в своїй часі okazали Українській Державі не малу поміч» [58, арк. 2]. Український уряд пішов назустріч проханню комісара Грузії (журнал засідань малої Ради Міністрів від 16 й 17 липня) [57, арк. 16 зв.], а вже 20 липня П. Скоропадський затвердив ухвалену Радою Міністрів Постанову «Про асигнування в розпорядження Військового міністра 50 000 карбованців для видачі їх в позику Комісарові Грузії», в якій також зазначалося, що позика ця надається «за рахунок Грузинської Республіки» як допомога грузинським громадянам для повернення їх на батьківщину [58, арк. 1]. Постанову цю згодом було оприлюднено у «Державному Вістнику», у зв'язку з чим його редакторів було надіслано (29 липня) відповідне розпорядження [58, арк. 4]. Таким чином Україною було офіційно надано грошову безвітсоткову і безтермінову позику Грузії.

Тим часом 25 липня 1918 р. до посла Української Держави в Німеччині барона Ф. Штейнгеля у Берліні завітали «голова осібної делегації в Германії» князь Авалов та її член Є. Гегечкорі, які підтвердили факт і чинність вищезгаданої ноти міністра закордонних справ Грузії А. Чхенкелі (він тоді також перебував у столиці Німеччини, проте не зміг відвідати гетьманського посла через хворобу). Своєю чергою князь Авалов і Є. Гегечкорі знову звернулися до українського представника (цього разу в особі посла Ф. Штейнгеля) з проханням про визнання Україною Грузинської Демократичної Республіки як самостійної держави й, водночас, заявили йому від імені свого уряду, що Грузія не бачить жодних перешкод щодо визнання нею Української Держави.

За підсумками цієї зустрічі Ф. Штейнгель підготував для українського уряду докладний звіт і відправив його з першим же кур'єром до Києва, а між тим вже 30 липня 1918 року надіслав міністрові закордонних справ Української Держави особисту телеграму, у якій з цього приводу зокрема зазначав: «З огляду на те, що мені уявляється важливим установити тепер тісні і дружні зносини з грузинським народом, я прошу Вас, Пане Міністре, представити Ясновельможному Пану Гетьману питання про визнання Грузії з Вашим сприяючим заключенням. Для установлення дипломатичних зносин Грузія негайно може командувати свого постійного представника в Київ. Про наслідки прошу не відмовити дати мені відповідь по прямому проводу» [73, арк. 17].

У звіті ж були міркування щодо української вигоди у перспективі розвитку українсько-грузинських економічних взаємин, а саме:

- Грузія могла б стати для України шляхом до всього Закавказзя й далі у Персію;
- Баку-Батумська залізниця та гасопровід як зручний засіб до транспортування й отримання нафтопродуктів з каспійської нафти, а відтак і Українська Державна могла б не лише отримувати ці енергоресурси, а й бути транзитним постачальником їх до Чорноморського регіону та Європи;

- країни Закавказзя щороку потребували близько 200 тис. пудів цукру та 3 млн пудів пшениці;
- можливість стати експортером-монополістом у постачанні українського збіжжя та сировини через Грузію у Закавказзя, Персію та до східних провінцій Османської імперії тощо [74, арк. 39].

У серпні 1918 року з Тифліса до Києва вирушила грузинська дипломатична місія на чолі з членом Національної Ради ГДР, юристом за освітою В.В. Тевзая. Місія мала за мету встановити дипломатичні, торговельно-економічні та культурні взаємини із Українською Державою.

Дипломатична рутинна робота тривала до вересня 1918 року. Зрештою на початку вересня 1918 року, після ґрунтовних, проте порівняно нетривалих перемовин із представниками українського уряду, у столиці Української Держави було офіційно відкрито й розпочало працю дипломатичне представництво Грузії. Очолив грузинське посольство в Українській Державі В.В. Тевзая, його заступником став Д.В. Вачейшвілі, урядовцями для особливих доручень були виконуючий обов'язки комісара Грузії в Україні Н. Брегвадзе та С. Асатіліні, військовим аташе — полковник Кавтарадзе, тимчасово виконуючим обов'язки радника — І. Москалевський, якого від 7 жовтня змінив М. Скобелев, а також інші співробітники: А. Карпович, А. Сванідзе, Г. Мамаладзе, В. Макацарія та ін. [36, 175; 73, арк. 25, 27, 33, 34].

24 жовтня В. Тевзая повідомив гетьманського міністра закордонних справ Д. Дорошенка про призначення Г. Хундадзе повноважним представником Грузії при Раді Народних Комісарів РСФРР й запевнив українського міністра в тому, що Українська Держава «в особі правомочних органів полегшить роботу громадянина Хундадзе при виконанні ним своїх дипломатичних обов'язків» [73, арк. 35].

Структура і штати посольства Грузії в Україні визначилися таким чином: перший і другий секретарі, консульський відділ, військовий аташе з помічником, економічний відділ, прес-бюро. До адміністративно-технічного персоналу належали: комендант будівлі, друкарки, перекладачі, водій автомобіля, кур'ери, допоміжні працівники (загалом — 20 осіб). Посольство містилося у м. Києві на вулиці Караваєвській, 9 (нині — вул. Л. Толстого).

У Києві ж ще з кінця 1917 року грузинськими студентами друкувалася рідною мовою газета «Зарі» (укр. «Дзвін»); з 1918 року цьому активно допомагало грузинське дипломатичне представництво в Україні. Крім того, випускалися прес-релізи, що поширювали інформацію про Грузію у київських газетах.

У вересні 1918 року було відкрито й Генеральне консульство Грузії в Україні в Одесі та Консульство у Харкові на чолі з К. Цагарелі. Утім ця дипломатична установа на Чорноморському узбережжі України закладалася вже на підготованому ґрунті, а не з чистого аркуша. Ще 9 травня 1918 року військовий комісар Грузії в Україні Н. Брегвадзе [73, арк. 1], затвердив присяжного повіреного М. Джугелі комісаром Грузії по Одеській військовій окрузі з правами «формувати Грузинські частини й переправляти їх на батьківщину» та «захищати інтереси Грузії й Громадян Грузії у межах Одеської військової округи» [65, арк. 28].

Перші ж публічні згадки про плани заснування грузинського консульства в Одесі з'явилися у міській пресі ще на початку липня 1918 року [17]. Офіційно ж заснуванням Генерального консульства Грузії в Одесі на чолі з О. Ушверідзе вважається 11 вересня 1918 р., проте широку діяльність свою воно розгорнуло лише від жовтня 1918 року [3; 14; 18]. Генеральне консульство в Одесі розташовувалося спочатку на етапному грузинському пункті на вул. Польській, 3, а з листопада 1918 р. — на вул. Гоголя, 15, з лютого ж по вересень 1919-го (вже за УНР) — на вул. Садовій, 4. Виконувачем обов'язків генерального консула було тимчасово призначено і затверджено урядом Грузинської Республіки присяжного повіреного Євсея Іларіоновича Ушверідзе (був обраний головою кон-

сультської колегії дипломатів усіх країн, акредитованих в Одесі). Працівниками Генконсульства були також В. Жоржоліані та Л. Муджирі, який іноді виконував обов'язки генконсула; першим секретарем був Г. Меферт.

З приводу відкриття грузинського Генерального консульства у Південній Пальмірі місцева газета «Одесській листок», приміром, писала: «Найближчим завданням заснування консульства в Одесі є подання допомоги військовополоненим, підданим Грузинської Республіки, що повертаються на батьківщину з полону. Переговори про їхнє повернення велися свого часу із центральними державами і привели до позитивних результатів. Консульство надає людям, що повертаються з полону, приміщення для відпочинку на передавально-етапному пункті при консульстві, надає їм одяг, їжу, гроші та на пільгових умовах влаштовує їм проїзд до Поті. Слід зазначити, що консульство подає допомогу військовополоненим і інших національностей, аж до організації відповідних консульських установ» [54].

На практиці ж, власне, в Одесі грузинське Генеральне консульство з метою захисту прав своїх громадян започаткувало, перш за все, їх реєстрацію (безпосередньо у приміщенні Генконсульства на вул. Польській, 3), а також сприяло самоорганізації грузинської спільноти Одещини, зокрема через проведення, після затвердження статуту, перших зборів національної громади міста у листопаді 1918 року (тоді вже — на вул. Гоголя, 15).

Влітку 1918 року активізувало свою роботу й українське зовнішньополітичне відомство, що після перших місяців по гетьманському перевороті й організації своїх дипломатичних представництв у Центральних державах намагалося «вилизнути» з обіймів німецько-австрійської геополітичної опіки, яка більше походила на політику міжнародної ізоляції Української Держави.

Тож 4 липня 1918 р. гетьманом П. Скоропадським було затверджено ухвалений Радою Міністрів Закон «Про заклад Генеральних Консульств і Консульських Агентств по-закордоном» [21], а відповідною урядовою Постановою «на утримання Генеральних Консулів і Консульських Агентів Української Держави по за межами України на території бувшої Російської Імперії, згідно з штатами, які затверджені 4 липня 1918 року» було асигновано 321 тис. 255 карбованців [22]. А вже 20 липня 1918 р. своїм наказом гетьман затвердив консульським агентом I-го розряду в Тифлісі Олексія Кулінського [63, арк. 114; 64, арк. 143].

15 серпня наказом Міністерства закордонних справ «Про заснування нових консульських агентств» голова МЗС Д. Дорошенко, по згоді з міністрами торгу і промисловості та фінансів, наказав заснувати консульські представництва Української Держави (номінально з 4 липня) I розряду у 10 містах (зокрема у Тифлісі й Батумі) та II розряду у 20 містах колишньої Російської імперії [23]. Проте практичного відкриття вищезгаданих консульських представництв влітку 1918 року насправді не відбулося. Їхня діяльність, штати і фінансування почали закладатися лише з 1 вересня 1918 р., а відповідний Закон «Про утворення нових консульських установ Української Держави та асигнування 832.766 карб. на їх утримання» був затверджений гетьманом П. Скоропадським тільки 6 листопада 1918 р. (при цьому скасовувався попередній закон від 4 липня 1918 р.). Отже, підпунктом 17-м пункту 3-го закону від 6 листопада було визначено утворити 25 консульських установ Української Держави, зокрема, «на Кавказі — Генеральне консульство в Тифлісі та віце-консульства в Баку, Єревані та Батум–Поті» [24].

Український же дипломатичний десант прибув на Кавказ вже під «завісу» Гетьманату і за постанови «другої» УНР у складі лише двох осіб — голови Івана Ігнатовича Красковського та урядовця графа Михайла Бенедиктовича Тишкевича. Вже на місці до складу місії було прийнято урядовця О. Євтухова [35, с. 125].

Проте не можна сказати, що увесь цей час у Закавказькому регіоні Українська Держава та її громадяни не мали свого представника. Українські інтереси

в Тифлісі представляв Закавказький український комісар Григорій Хименко, а в Єревані — уповноважений ним 22 травня 1918 р. голова Ради єреванського товариства «Просвіта» Володимир Гірченко [72, арк. 29]. Зауважу також і те, що у Грузії поважну роль відіграла Українська Рада, що за допомогою українського представництва видавала власну газету (редактор С. Чалий), у якій широко висвітлювалися питання взаємовідносин двох народів, щоденне життя українців у Грузії, публікувалася інформація з України тощо. Взагалі ж, як свідчив український посол у Туреччині О. Лотоцький, тоді на Кавказі було багато українського елемента — по великих містах (Тифліс, Батум, Сухум, Баку) і цілі колонії — в колишніх Тифліській губернії, в Сухумській окрузі й особливо в Мутані (біля Азербайджану), що навіть мала назву третьої України. Тут оселилися «здебільшого українські сектанти — народ досить культурний і працьовитий, оселений на родючій землі, в обставинах погідного клімату, він дійшов до доброї заможності, сів здебільшого хліб та бавовняник» [35, с. 125].

Тим не менш закавказькі українці потребували допомоги і торговельно-економічних преференцій від історичної батьківщини. Крім того, як повідомляла Українська Крайова Рада на Закавказзі, лише-но від експорту цукру й хліба на місцевий регіональний ринок Київ міг щомісячно отримувати прибутків на суму у 325,5 млн карбованців [74, арк. 39]. Ще у вересні 1918 року Українська Крайова Рада звернулася до уряду Української Держави з пропозицією «утворити хоч би тимчасово в осередку Закавказзя у Тифлісі Торговельне агентство Українського Уряду усього Закавказзя з тим, щоб надалі, коли буде утворено дипломатичне представництво, це агентство підлягало би йому» [74, арк. 39 зв.]. 27 листопада 1918 р. з подібною пропозицією до міністра закордонних справ УД Г. Афанасьева звернувся Комітет з товарообміну Міністерства торгу і промисловості Грузії. Прагнучи поживити й посилити товарообмін між країнами, Комітет вважав за доцільне заснувати при Українському консульстві в Грузії «комісію, котра дозволяла б ввезення в Україну товарів, дозволених до вивозу Комітетом з Товарообміну Грузинської Республіки, і, навпаки, дозволяла б вивезення з України товарів, допущених до ввозу в межі Грузії» [74, арк. 53 зв.].

За час нетривалого існування Української Держави у формі гетьманату П. Скоропадського обома сторонами було підготовлено й у підсумку укладено низку міждержавних (українсько-грузинських) договорів як політичного, так і фінансово-економічного характеру. 5 грудня 1918 р. Українська Держава встановила офіційні дипломатичні відносини з Грузинською Демократичною Республікою. При посольстві було започатковано Економічну раду, що займалася питаннями впорядкування товарообігу між країнами.

Того ж дня, 5 грудня 1918 року, було укладено широкий двосторонній договір між УД та ГДР, що складався із 22 статей та 6 розділів, зокрема: про загальні права громадян обох сторін; про консульські зносини; про торгівлю; про мореплавання; про транзит, про спеціальні конвенції, змішану комісію і термін договору.

У розділі «Про загальні права громадян» договору зазначалося, що громадянам кожної з обох договірних сторін надавалася, за умов дотримання ними законів країни, повна воля приїзду, подорожей або мешкання у будь-якій місцині на території обох держав (при цьому їм гарантувався захист законів і влади як щодо особистості, так і щодо їхнього майна) (ст.1). Громадяни кожної із сторін отримували право набуття, володіння, користування і розпорядження майном як рухомим, так і нерухомим, а також земельними нетрями на таких само підставах, як і місцеві громадяни (ст.2). Вони могли користатися такими ж правами, як і місцеві громадяни (ст. 3), а також звільнятися від усілякої офіційної служби в суді, адміністрації чи цивільної. Не підлягали громадяни обох країн військовій службі (як сухоподольній, так і морській), а також позбавлялися усіх

повинностей, що накладалися через війну або надзвичайні обставини, за винятком того випадку, коли ці повинності пов'язані з фактом володіння нерухомістю і коли цим повинностям підлягали громадяни інших держав (ст. 4). Громадяни кожної з договірних сторін мали право на території іншої сторони засновувати акційні та всякого роду торговельні й коопераційні товариства, а також брати участь у вже існуючих подібного роду установах, користуючись такими ж правами, які надані у цих випадках місцевим громадянам. Акційні товариства, а також торговельні, промислові та фінансові підприємства, що законно діяли на території однієї з договірних сторін, визнавалися після реєстрації їхніх статутів або регуляментів відповідними органами іншої держави, такими, що мали законне право провадити свою діяльність в межах країни (ст. 5). Щодо літературної і художньої власності, а також права на патенти, фабричні й торговельні рисунки й клейма, громадяни кожної з договірних держав могли користуватися такими ж правами і захистом, як і місцеві громадяни (ст. 6).

Розділ «Про консульські зносини» визначав, що кожна із сторін мала право призначати до іншої генеральних консулів, консульських та торговельних агентів у всі порти та місцевості іншої держави. Усі пільги й права зазначених представників означалися за принципом взаємності (ст. 7).

У частині «Про торгівлю» йшлося про те, що громадяни кожної з обох країн відносно торгу і промисловості на території іншої користуватимуться такими ж правами, як і місцеві громадяни й не будуть обложені додатковими чи вищими митами, ніж місцеві громадяни (ст. 8). Принципом для обох сторін обов'язок не чинити перепон взаємним торговельним зносином. Однак щодо тих товарів, які підлягали або могли підлягати державній монополії, або тих, до яких в інтересах гігієни, ветеринарної поліції або громадської безпеки необхідно було б застосувати заходи заборони, а також тих, щодо яких необхідно було б установити вивіз на підставі товарообміну, могли бути застосовані особливі умови (ст. 9). Привозні з території Грузії в Україну і навпаки — з території України на територію Грузії товари звільнялися від вивізного мита, проте збиралося ввізне мито (в розмірі, не меншим за ввізне мито на ці товари другою договірною стороною (ст. 10). Не вважався митом збір, який міг стягуватися кожною з договірних сторін під час реєстрації товарів, що вивозяться (розмір згаданого реєстраційного збору встановлювався в межах, не більших за 2% вартості товару, що вивозиться (ст. 11). Торговці і промисловці, які жили в іншій державі, у випадку наявності легітимізаційного посвідчення, виданого належними установами їхнього краю, та доказів, що одержали дозвіл на виконання промислів у своїй державі, мали право на території іншої сторони особисто або через комівояжерів здійснювати закупівлі та, маючи при собі зразки товарів, приймати замовлення на території цього краю. Такі торговці і промисловці користувалися в обох державах щодо здійснення своєї діяльності такими ж правами, як і місцеві громадяни (ст. 12). Обидві договірні сторони мали офіційно повідомляти одна одну про всі важливі законодавчі проекти на товаро-промисловому ґрунті (ст. 13).

Розділом «Про мореплавство» вказувалося (ст. 14), що українські судна та їхні вантажі у водах Грузії, а грузинські та їхні вантажі у водах України — користуються у всіх випадках такими ж правами, як судна і вантажі місцеві. Усіляка пільга або привілей, які передбачалися однією зі сторін відносно третьої держави, тим самим поширювалися й на іншу сторону (допущеними із вищенаведених постанов винятками визнавалися пільги, які були надані, або могли б бути надані, крайовому торговельному флоту). Національна приналежність судна встановлювалася відповідно до законів і постанов кожної держави на підставі документів і патентів, виданих відповідною владою (ст. 15). Зовсім звільнялися від сплати ластових зборів в портах обох держав: 1) судна, які приходили з вантажами і з ними ж відходили і 2) судна, що переходили від одного порту до другого однієї

з договірних держав (за наявності посвідчення про сплату цих зборів у будь-якому з портів цієї держави). Таке звільнення не поширювалося на збори: маяковий, лоцманський, буксирний та інші, які стягувалися за послугу і приладдя до вантаження та які оплачувалися й місцевими суднами (ст. 16). При цьому будь-яке судно кожної зі сторін, яке б сіло на мілину або зазнало аварії близько берегів іншої сторони, користувалося тими ж пільгами, як і місцеві судна (ст. 17).

У розділі «Про транзит» вказувалося, що всілякого роду товари, які перевозилися через територію однієї з сторін для другої сторони, мали бути звільнені від будь-якого транзитного мита з тим, однак, що порядок, установлюваний для захисту фіскальних інтересів держави, через яку товар перевозиться, мав бути датований (ст. 18). Українська Держава та Грузинська Демократична Республіка взаємно зобов'язувалися надавати допомогу транзитові (щодо ст. 18) у всіх напрямках, які не виключалися для такого транспортування (ст. 19).

Останній розділ «Про спеціальні конвенції, змішані комісії і термін договору» зазначав, що для упорядкування взаємовідносин фінансових і тих, що торкалися комунікації, а також поштових, телеграфних і телефонних зносин між обома договірними державами мали б бути укладені спеціальні угоди (ст. 20). Для розробки ж питання про мита, можливий митний союз, детальну розробку митних відносин, способи реєстрації товарів, що вивозяться, та розмір зборів мала бути сформована змішана комісія з чотирьох членів: 2 від України та 2 від Грузії. Вказаною комісією мали б вирішуватися також непорозуміння, які могли виникнути поміж Україною і Грузією при застосуванні цього питання. Коли ж те чи інше вирішення якогось питання у комісії не зібрало б більшості голосів, то питання мусило б вирішуватися або жеребом (коли б члени комісії на це погоджувалися), або ж шляхом перенесення питання на вирішення третейського суду з відповідним застосуванням правил Гаазької конференції (ст. 21).

Договір набирав чинності з моменту його підписання (за винятком § 10, який до його ратифікації приймався у відповідне застосування тільки відносно товарів, якими компенсувався частинно або цілком ввіз і вивіз товарів однієї з договірних сторін до другої). Після ратифікації договору кожній зі сторін залишалося право відмовитися від договору (денонсувати його) в кожний час, причому від дня повідомлення противної сторони про таке денонсування — договір зберігав силу ще протягом двох місяців (ст. 22). Документ підписали представник Грузинської Демократичної Республіки В.В. Тевзая та товариш міністра торгу і промисловості Української Держави С.В. Бородаєвський [26, с. XXXV–XXXVIII].

7 грудня 1918 р. сторони також підписали Договір «Про товарообмін між Україною та Грузією», що врегульовував торговельно-економічні взаємини двох держав, а також міжурядову Угоду про міжбанківські переказові операції, що впорядковувала взаємовідносини між грузинськими банками у Тифлісі (Тбілісі), Кутаїсі, Батумі, Поті, Сухумі у Грузії та українськими у Києві, Харкові, Одесі й Катеринославі.

Слід зазначити також, що в жовтні–грудні 1918 року гетьманом П. Скоропадським та його оточенням виношувалися плани створення об'єднаного військово-політичного антибільшовицького блоку з України, Дону, Кубані, Тереку, Грузії, передкавказьких і закавказьких народів. Про це, зокрема, йшлося й під час особистої зустрічі гетьмана України П. Скоропадського з отаманом Всевеликого Війська Донського П. Красновим у жовтні 1918 року. Після листопадової революції в Німеччині міністр закордонних справ Української Держави Г. Афанасьєв 4 листопада 1918 р. надіслав телеграми урядам Дону, Кубані, Терека, Грузії та до представника Добровольчої армії з пропозицією щодо проведення у Києві конференції з питань, пов'язаних зі створенням об'єднаного антибільшовицького воєнного блоку [19, с. 191; 75, арк. 8, 12]. 16 листопада уряд навіть доручив Г. Афанасьєву скласти програму конгресу [56, арк. 47–47 зв.]. 20 листопада до вище-

вказаних урядів було надіслано повторну телеграму із пропозицією скликати конференцію 5 грудня, а 2 грудня ще одну із новою датою — 18 грудня 1918 р.

Проте, як згадував П. Краснов, такій військово-політичній спілці агресивно протидіяла денікінська Добровольча армія, що окрім боротьби з більшовизмом з метою відновлення єдиної, неподільної Росії, ставила собі за завдання також і «знищення самостійної України, самостійної Грузії, зазіхання на повну автономію Криму, Дону і Кубані» [33, с. 84]. Більше того, у відповіді ген. Драгомірова від імені Добровольчої армії уряд Півдня Росії відмовлявся надсилати своїх делегатів до Києва, пропонував зібрати конференцію у Катеринодарі чи Сімферополі, але при цьому ультимативно вказував, що «участь грузинського уряду, ворожого до Росії і до Добровольчої армії, недопустима» [19, с. 192–193].

Після поразки Німеччини в Першій світовій війні її війська були виведені з території Грузії, а за умовами Мудреського перемир'я від 30 жовтня 1918 р. — й збройні сили Туреччини. Від грудня 1918 року на території Грузії перебували англійські війська. В Україні ж 14 грудня 1918 року було повалено гетьманат П. Скоропадського й до влади у Києві прийшла Директорія Української Народної Республіки.

Керівництво УНР, так само як і уряд гетьмана, були зацікавлені у фінансово-економічній співпраці з Грузією. Так, наприклад, 23 грудня 1918 р. урядом розглядалося питання про придбання у Грузії вовни в обмін на борошно [61, арк. 6 зв.–7], а 10 січня 1919 р. Радою Народних Міністрів УНР було ухвалено надати безвідсоткову позичку уповноваженому представникові Грузинської Республіки в Україні. Сума становила 500 тисяч (100 тис. карбованцями і 400 тис. т. зв. «керенками»), а її термін визначався у 3 місяці [25, с. 170].

26 січня 1919 року І. Красковського було призначено головою Української дипломатичної місії УНР на Кавказі (у Тифлісі). Він досить успішно увійшов у добрі стосунки з урядом Грузії, зав'язав приязні відносини з дипломатичними представниками Вірменії та Азербайджану, налагодив контакти з місцевими підприємцями тощо. У голови української дипломатичної місії в Грузії найкращі відносини серед представників Антанти склалися з американцями, але й англійський генерал Біч теж шанобливо поставився до української місії (зокрема, на прийомі у І. Красковського він жваво цікавився воєнним становищем України та особою С. Петлюри). Було налагоджено зв'язки з французами та італійцями, як і з поляками (допоки не погіршилися відносини в Галичині) [35, с. 125].

2 лютого 1919 р. Директорія постановила «доручити голові української місії у Грузії одержати від грузинського уряду 500 000 карбованців, позичково відпущених українським урядом грузинській місії у Києві» [62, арк. 63]. Отримані (у перспективі) назад від Грузії 500 тис. крб передбачалося передати українцям Закавказзя на благодійні та просвітницькі цілі [62, арк. 63]. Натомість 25 лютого Директорія УНР (у складі А. Макаренка, О. Андрієвського і Ф. Швеця) переспрямувала 3 млн крб, що попередньо були виділені голові дипломатичної місії УНР в Грузії «для зав'язання торговельних зносин з кооперативними установами Чорноморщини і Кубані», в розпорядження голови Ради Народних Міністрів УНР С. Остапенка [62, арк. 41].

Тим часом у Тифлісі на вул. Судовій, 33 відкрилося дипломатичне представництво (Надзвичайна дипломатична місія) УНР в Грузії на чолі з І. Красковським. У лютому 1919 року з Вінниці до Тифлісу через Одесу (18 лютого) вже їхала українська дипломатична місія у складі 19 осіб на чолі з Л. Лісняком [52]. Саме тоді почали діяти консульства УНР в Тифлісі та Батумі, а пізніше — в Гаграх. Генеральне консульство Української Держави в Тифлісі, яке опікувалося справами Північного Кавказу та Закавказзя, очолював призначений ще за Гетьманату О. Кулінський (М. Чеховський — воєнний аташе). Проте у квітні 1919 року О. Кулінського довелося звільнити з посади через відсутність особистого авто-

ритету та діяльність, несумісну з консульськими обов'язками. Одна з причин такого рішення полягала у звинуваченні його грузинською стороною в спекуляції й хабарництві, а також у безпідставній видачі українських посвідчень [35, с. 125–126]. Тож МЗС УНР визнало його поведінку як антиукраїнську, що компрометує консульське представництво [38, с. 150]. Посаду генерального консула у Тифлісі було доручено Левові Лісняку. При цьому його попередник відмовився здати на зберігання архів консульства до Українського комісаріату на Кавказі [13, с. 77]. У Батумі ж Є. Засядько керував віце-консульством України, а Є. Петренко став консульським агентом 1-го класу в Сухумі [1; 34].

Що ж стосується грузинських дипломатичних справ в УНР, то вони через військово-політичні обставини зосереджувалися здебільшого в українському Причорномор'ї. У січні 1919 р. при Генеральному консульстві Грузії в Одесі було засновано Економічну раду, яку очолив М. Скобелев, що прибув з Києва і який був членом подібного ж органу при посольстві Грузії в столиці України за Гетьманату. Економічна рада видавала довідки і відомості бажаним налагодити торговельні відносини з Грузією [50]. З початку березня 1919 року економічним радником при Генконсульстві став С. Аваліані [4], його першим секретарем (принаймні у серпні 1919 р.) — Г. Меферт [28].

На той час уряд УНР вже змушений був евакуюватися з Києва, який захопили російські більшовики, а в Одесі орудували денікінці, які, щоправда, зважали на думку командування флоту Антанти, що висадився у місті незадовго до його окупації військами Добровольчої армії Півдня Росії. З огляду на зазначене, грузинське Генконсульство ще у вересні 1918 року домоглося від одеської митниці спрощення формальностей під час перевезення грузинських товарів [51], а згодом одержати від англійського командування дозвіл на вивезення з Херсонського району до Грузії 100 тисяч пудів борошна (товарообіг здійснювався між Одесою й грузинськими портами Поті, Сухумі, Туапсе, Батумі) [39].

Варто також зауважити, що коли РНК РСФРР наприкінці 1918 року відмовилася визнавати державну самостійність України, то на прохання уряду УНР у Посольстві Грузії в Москві було запроваджено посаду заступника посла — уповноваженого у справах Української Народної Республіки, функції якого виконував Олександр Труханович-Ходанович [32]. Величезних зусиль із захисту українців у більшовицькій Росії докладав і повноважний представник ГДР в РСФРР Г. Хундадзе, якому МЗС УНР цілком заслужено «мало честь висловити щиру подяку» та прохало «і далі продовжувати охорону інтересів громадян України» [69, арк. 14].

Слід відзначити й те, що за доволі нетривалий термін своєї праці службовці грузинського Генконсульства за допомогою української влади звільнили з полону, облаштували, видали документи і повернули на батьківщину до 10 тисяч грузинів — учасників Першої світової війни (при цьому під виглядом грузинських громадян було переправлено тисячу етнічних росіян), сприяли розвитку торгівлі між двома країнами, захищали права та інтереси грузинських громадян, що за тих чи інших причин опинилися на чужині [5; 6; 7; 11; 47; 53].

Уряд УНР своєю чергою не залишав надії щодо створення спільного антиросійського військово-політичного фронту із кавказькими народами, який свого часу планував розгорнути ще гетьман П. Скоропадський та його уряд. Тож 23 березня 1919 р. Директорія УНР затвердила постанову Кабінету Народних Міністрів «Про вислання надзвичайного посольства до правительств: Кубанщини, Грузії та Республіки Союзу Народів Черкесії й Дагестана» для зав'язання і скріплення певних політичних та торговельно-фінансових зносин.

Попередньо термін перебування посольства у зазначених країнах передбачався у шість місяців (із асигнацією в розпорядження надзвичайного посла 463 тис. 350 крб, що становило на той час 926 тис. 700 грн) з правом продовження його діяльності головою Ради Народних Міністрів УНР. До складу такого посольства

мали увійти, окрім самого посла (з місячним утриманням 2 тис. крб), також два радника (утримання — 1 тис. 500 крб на місяць кожному), секретар (1 тис. крб на місяць), заступник секретаря (900 крб на місяць) та три урядовця (по 750 крб на місяць кожному). Таким чином на персональне утримання вісьмох членів цього надзвичайного посольства виділялося 9 тис. 150 крб щомісячно й, відповідно, 54 тис. 900 крб на півроку. Крім того, в розпорядження посла щомісячно «на представництво» асигнувалося 10 тис. крб та 2 тис. крб (також щомісячно) на надзвичайні видатки. На винаймання помешкань для всіх членів посольства передбачалося 4 тис. 500 крб й ще 2 тисячі — на канцелярські та поштові видатки. «Під'ємні гроші» становили суму двомісячного утримання (загалом — 18 тис. 300 крб) й розмір одномісячного утримання виділялося «на екіпіровку» (9 тис. 150 крб). Посольство мало також 20 тис. крб «на пропаганду спеціальними виданнями і в пресі», 20 тис. крб на «допомогу місцевим українським культурно-просвітнім організаціям і інституціям» та 5 тис. крб — на допомогу «бідним громадянам У.Н.Р.» [10; 29, с. 65–68].

Крім того, 21 червня 1919 р. І. Красковський повідомляв керівництву Міністерства закордонних справ УНР, що «ідея Чорноморської Федерації зустрічає велике співчуття на Кавказі й на Кубані з Чорноморщиною, причому відповідальні керівники політикою Кавказу й Кубані, з котрими я про це бесідував, — наголошував він, — переконано вважають, що ініціатива і головна роль у цьому має за справедливістю належати Україні, як тільки вона звільниться від більшовиків» [71, арк. 73–74].

Між тим влітку 1919 року денікінці, що захопили Одесу, зажадали негайного закриття грузинського консульства. Тож на початку вересня 1919 року це дипломатичне представництво було відкликано у зв'язку з ускладненням політичної ситуації в Україні. «Вчора (10 вересня. — *Авт.*) пароплавом «Чорномор» у напрямку Батумі відбув склад консульства Грузії. Члени консульства на чолі з Овсієм Ушверідзе залишають прекрасні спогади в серцях одеситів, — писала з приводу закриття грузинського Генконсульства у місті газета «Одесській листок», — тому багато мешканців нашого міста у дні «червоного терору» шукали захисту у грузинського представника... Сподіваємося, що після встановлення нормальних відносин вони знову повернуться до нас» [46].

На спеціально зафрахтованому для консульських співробітників моторно-вітрильному судні грузинські дипломати вивезли з України близько 200 своїх співвітчизників (зокрема й 100 військовополонених, які перебували досі на грузинському етапному пункті). Залишаючи місто, О. Ушверідзе зауважував, що він не мислить Одеси, що настільки зацікавлена у взаєминах з Грузією і настільки тісно пов'язана з нею, без представництва Грузії. «Грузія набагато менше зацікавлена у постійних взаєминах з Південною Росією, ніж навпаки, — розмірковував грузинський генконсул. — Переважну кількість наших військовополонених ми вже відправили на батьківщину. У Грузії величезні запаси гасу, дров, які можна експортувати морем до Одеси, цукрова і мануфактурна промисловість. Іноземна валюта набагато дешевше у нас, ніж в Одесі. Ми випускаємо гроші тільки під забезпечення певних природних багатств, марганцева промисловість обіцяє Грузії незліченні багатства. У нас немає ґрунту для більшовизму, уряд спирається на широкі версти населення» [30]. Наприкінці вересня того ж року через загострення військово-політичного становища було відкликано на батьківщину й дипломатичне представництво Грузії у Києві (щоправда, його голова В. Тевзая вже з квітня 1919 р. мусив мешкати в Одесі).

На той момент уряд УНР перебував вже у Кам'янці-Подільському і керівництво держави тверезо дивилося на примарні можливості заключення дієвого українсько-грузинського військово-політичного союзу. Про це свідчить, зокрема, лист голови Директорії, головного отамана С. Петлюри до графа М. Тишкевича від

30 вересня 1919 р., в якому зазначалося: «Жодних комбінацій на ґрунті відновлення “Єдиної-Неділимої Росії” не повинно бути. Ми можемо йти на порозуміння з Кубанью, Грузією, але це добровільний буде союз, може, в майбутньому, хай близькому, але зараз, через військові акції на терені України, ще не представляючий реального факту» [77, арк. 1].

Доречним буде зауважити, що згаданий граф М. Тишкевич, що від 22 серпня 1919 р. очолював Надзвичайну дипломатичну місію УНР на Паризькій мирній конференції, де-факто став головою-координатором спільних дій делегацій т. зв. «окраїнних держав» (делегацій Грузії, Азербайджану, Білорусі, Естонії, Латвії, Литви, Республіки Горців Північного Кавказу) на полі об'єднаного дипломатичного фронту колишніх частин Російської імперії (вони загальними зусиллями навіть видавали журнал «L'Europe Orientale» й організовували щомісячні наради тощо). Головний отаман і голова Директорії УНР у листі до очільника українського МЗС А. Ливицького писав з цього приводу 30 жовтня 1919 р., що «комбінація союзу проти Росії: Польща–Україна–Латвія–Литва–Естонія цілком приемлема для нас. Коли за допомогою Польщі ми дістанемо зброю і щастя військове тоді перейде на наш бік, се наблизить можливість вступу до такого союзу Кубані, Грузії і Азербайджану і реалізувати таким чином систему коаліції Балтійсько-Чорноморських держав» [27, с. 290–291]. 2 червня 1920 року у Декларації уряду УНР зазначалося також, що Україна ще й тоді не полишала надії «досягти найщирішого порозуміння з солідарними з нами державами Прибалтики, Чорномор'я та Кавказу» [76, арк. 59].

Тим часом у Грузії з вересня 1919 року англійський військовий контингент перебував вже тільки в м. Батумі (у січні 1920 р. Грузинську Демократичну Республіку визнала Антанта), який таки був виведений з міста у липні 1920 року за умовами мирної угоди між Грузинською Демократичною Республікою та РСФРР від 5 травня 1920 р. У 1920 році тиск на уряд Грузії з боку більшовицької Росії значно посилювався. 28 травня глава більшовицького уряду УСРР Х. Раковський радіограмою звернувся до глави МЗС ГДР Є. Гегечкорі з пропозицією розпочати переговори «для відновлення стосунків між обома державами» [2, с. 23]. Наступний його лист вже містив приховані погрози щодо грузинських громадян в радянській Україні. Невдовзі настало й підтвердження: коли 30 червня 1920 року уряд ГДР звернувся до Раднаркому УСРР за дозволом для 19 грузин (1 професора, 15 лікарів і 3 юристів) вирушити додому, йому було відмовлено у цьому з причини відсутності відповідної угоди [55, арк.10 зв., 12 зв.]. Грузинам в УСРР також не надавали статус іноземних громадян, позаяк не було досягнуто політичних домовленостей, які були обов'язковим підґрунтям для укладення «репатріаційної угоди» й «угоди про оптацію громадянства» [31, с. 32].

Зі свого боку посол РСФРР у Грузії С. Кіров у власній ноті до Є. Гегечкорі наголошував, що «Грузія порушує пункт 8 ст. V Договору від 7 травня, надаючи можливість функціонуванню в Тбілісі ворожих до РСФРР посольств т. зв. Української Народної Республіки», а відтак наполягав на видворення дипломатичної місії УНР. Більше того, С. Кіров вказував, що коли Грузія не прийме «пропозиції» Х. Раковського, як союзника РСФРР, то «це буде мати небажані наслідки» [15, с. 130–136]. Політику РСФРР також активно підтримував новий лідер Туреччини М. Кемаль і навіть уклав 1920 р. з більшовиками договір про дружбу та угоду про координацію воєнних дій на Південному Кавказі.

Тож грузинське керівництво змушене було зважати на погрози. Як наслідок, Є. Гегечкорі поспішно залишив Грузію й відбув до Парижа, а прем'єр-міністр Н. Жорданія понад дві години обговорював з І. Красковським поточне становище. У підсумку, попри запевнення у дружньому ставленні грузинського народу до України, було зрозумілим, що «тільки сила політичних обставин ставить Грузію в такі умови», за яких «подальше існування Української Дипломатичної

Місії може послужити для більшовиків *casus'om belli* з Грузією». Тож 19 жовтня 1920 р. І. Красковського запрошено на нараду до МЗС Грузії й повідомлено, що її уряд «завдяки вимогам більшовиків змушений перервати дипломатичні зносини» з УНР [71, арк. 188]. Тим не менш, офіційно у пресі було повідомлено, що український дипломатичний представник покинув територію ГДР задля звіту урядові УНР та участі в з'їзді її закордонних представників. Припинила свою працю в Грузії й Військова комісія при українській дипломатичній місії на чолі з військовим аташе, полк. М. Чеховським та ще двома її співробітниками, яких було відкликано [35, с. 125–126].

Не менш скрутним і загрозливим було становище й українських консульств в Батумі та Тифлісі, фінансування яких припинилося відповідно з першого числа січня і квітня 1920 року. 25 листопада надійшло заочне розпорядження голови Надзвичайної дипломатичної місії УНР на Кавказі І. Красковського (місія на той час вже згорнула свою діяльність) припинити роботу Генерального консульства на підставі прохання про те грузинського уряду через тиск більшовиків. Однак українські консули (Л. Лісняк у Тифлісі та Є. Засядько в Батумі) продовжували працювати фактично напівлегально, іноді їм навіть доводилося спускати з будівель консульств українські прапори. Коли ж 26 листопада 1920 р. уряд Грузії вимушено запропонував РНК УСРР розпочати перемовини щодо підготовки обопільного політичного та економічного договору, стало зрозумілим, що українській дипломатії таки доведеться згорнути свою діяльність у ГДР. Утім покинути Грузію, закрити консульства (зокрема й за розпорядженням керівника посольства УНР у Стамбулі І. Токаржевського-Карашевича) й вивезти з країни дипломатичні архіви їхні очільники не мали змоги через банальну відсутність коштів [38, с. 229–231].

Після ж укладення 28 грудня 1920 року союзного договору між УСРР і РСФФР, який дав радянській Україні юридичне право на встановлення дипломатичних зносин із зовнішнім світом, 31 грудня 1920 року в Москві було підписано й Українсько-грузинський загальний договір про мирне співробітництво (від УСРР його підписав член ВУЦВК Ю. Коцюбинський, від ГДР — посол Г. Махарадзе) [16]. Попри це, вже в лютому 1921 року до Грузії вдерлася 11-та більшовицька армія й було проголошено про встановлення Грузинської Соціалістичної Радянської Республіки (ГСРР). Грузинському керівництву на чолі з прем'єром ГДР Н. Жванія довелося рятуватися втечею й 18 березня 1921 р. члени уряду і частина депутатів Республіки з Батумі вирушили в еміграцію (грузинські ж консули Цегареллі у Харкові та Ушверідзе в Одесі були заарештовані). Своєю чергою, 25 липня 1921 року генеральний консул УНР в Грузії Л. Лісняк, дізнавшись про вторгнення більшовицької кінноти у передмістя Тифліса, змушений був останнім потягом, навіть не попередивши власну родину, залишити столицю країни й податися до Батумі. Там, разом із консулом Є. Засядьком та в. о. секретаря полк. Раддевичем-Плотницьким, українські дипломати відпливли до Стамбула.

На чужині українські та грузинські еміграційні державно-політичні діячі ще плекали надії на своє повернення, опікувалися міжнародно-дипломатичною співпрацею й прагли на договірно-правовому рівні оформити проект Чорноморського союзу. 23 листопада 1921 р. очільник дипломатичної місії УНР у Стамбулі І. Токаржевський-Карашевич і керманіч Комітету підтримки України О. Адясевич підписали із дипломатичним представником Грузинської Демократичної Республіки К. Гварджаладзе проект союзної угоди. Планувалося також укладання військової конвенції та угод щодо двосторонніх фінансово-економічних відносин. Союзники зобов'язувалися надавати одне одному «взаємну допомогу дипломатичним і політичним шляхом у справі захисту політичної незалежності» та в найближчий час об'єднати зусилля «у спільній боротьбі проти РСФФР з метою звільнення від окупації», а в разі втручання у цю

визвольну боротьбу на боці Москви третьої сторони, УНР, Грузія, Азербайджан і Північний Кавказ мали «діяти проти неї спільно, відповідно до статей, передбачених щодо боротьби проти РСФФР» [37, с. 16]. Уряди УНР та ГДР у вигнанні співпрацювали також в рамках прометейського руху, зокрема Комітету дружби народів Кавказу, Туркестану та України і Товариства співпраці націй Кавказу, Ідель-Уралу та України, та Антибільшовицького блоку народів.

Утім, сподівання на швидке звільнення територій обох країн з-під російсько-комуністичної окупації не справдилися (у 1922 р. обидві республіки були інкорпоровані до складу СРСР) й відновлення державності було відтерміновано історією на довгих сімдесят років.

12 грудня 1991 року Грузія однією з перших визнала державну незалежність України. 12 липня 1992 року між країнами було встановлено дипломатичні відносини, а 13 квітня 1993 року між Державою Україна та Республікою Грузія було укладено Договір «Про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу», який став основним документом, що регламентує обоюсторонні взаємини. 1994 року в обидвох державах були відкриті дипломатичні представництва: Посольство України в Грузії було започатковано 5 квітня, а 19 серпня було засновано Посольство Грузії в Україні.

У своїй новітній історії Грузія та Україна знов зазнали агресії з боку Росії, відчували лиха війни та гіркоту від анексії власних територій, як і століття тому грузинський та український народи пліч о пліч виборюють своє право на самобутність і національну державність й упевнено творять власне майбуття.

1. *Бежуашвілі А.* Від Дніпра до Кури: Україна і Грузія, дипломатичні відносини 1918–1920 рр. // *Голос України*. — 1996. — 24 травня.
2. *Бежуашвілі А.* Україна і Грузія: дипломатичні відносини 1918–1920 // *Хроніка-2000*. — Вип. 47–48.
3. В Грузинском консульстве // *Одесский листок*. — 1918. — 4 жовтня.
4. В Грузинском консульстве // *Одесский листок*. — 1919. — 9 березня.
5. В Грузинском консульстве // *Одесские новости*. — 1919. — 20 серпня.
6. В Грузинском консульстве // *Одесские новости*. — 1919. — 30 серпня.
7. Въезд в Грузию // *Одесские новости*. — 1919. — 26 січня.
8. Великий українець: матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського. — К.: Веселка, 1992.
9. Вісти з Української Центральної Ради. — 1917. — № 3. — Квітень.
10. Вістник Державних Законів УНР. — 1919. — Вип. 19. — 26 червня.
11. Вынужденный отъезд грузинского консульства // *Одесские новости*. — 1919. — 23 серпня.
12. *Гай-Нижник П.* Українська дипломатія й міжнародна фінансова політика урядів Центральної Ради, Української Держави (Гетьманату) та Директорії УНР (1917–1922 рр.). — К.: Дуліби, 2016.
13. *Гасьмлы М. Дж., Купчик О.Р., Дамиров А. У.* Украинско-азербайджанские отношения: история и современность. — К.: Изд. Дом Дмитрия Бурого, 2014.
14. Генеральное консульство Грузии в Одессе // *Одесский листок*. — 1918. — 17 вересня.
15. *Головченко В.І.* Міжнародно-історичне підґрунтя українсько-грузинського партнерства // *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. — Вип. 25. — Одеса: Фенікс, 2016.
16. Грузинская Демократическая Республика и Советская Россия [Публикация документов 1920–1921 гг.] // *Коммунист Грузии*. — 1990. — № 2.
17. Грузинские консульства на Украине // *Одесские новости*. — 1918. — 4 липня.
18. Грузинский консул в Одессе // *Одесские новости*. — 1918. — 8 жовтня.
19. *Деникин А. И.* Очерки русской смуты. — Т. 4. — Париж, 1921–1926.
20. Державний вістник. — 1918. — № 20. — 5 липня.
21. Там само. — № 22. — 14 липня.
22. Там само. — № 35. — 15 серпня.
23. Там само. — № 58. — 13 жовтня.
24. Там само. — № 72. — 19 листопада.
25. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 — листопад 1920 рр.: Документи і матеріали. — Т. 1. — К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2006.

26. *Дорошенко Д.* Історія України 1917–1923. — Т. II. Українська Гетьманська Держава 1918 року. — Ужгород, 1930; — Нью-Йорк, 1954.
27. *Дорошенко Д. І.* Історія України, 1917–1923. — Т. II. Українська Гетьманська Держава 1918 року. — К.: Темпора, 2002.
28. Защита интересов иностранцев // Одесский листокъ. — 1919. — 15 серпня.
29. Збірник законів і постанов Українського Правительства відносно закордонних інституцій. — Ч. 1 / Укл.: прис. пов. І. Храпко. — Відень, 1919.
30. К ликвидации грузинского консульства // Одесские новости. — 1919. — 23 серпня.
31. *Кіладзе С.* Невідомі сторінки дипломатії // Україна — Грузія: Хроніка 2000: Український культурологічний альманах. — 2001. — Вип. 43.
32. *Кіладзе С.* Неизвестные страницы дипломатии // Зеркало недели. — 1995. — № 21. — 26 мая.
33. *Краснов П. Н.* Всевеликое войско Донское // Белое дело: Избранные произведения в 16 книгах. Дон и Добровольческая армия. — Москва: Голос, 1992.
34. *Лашко О.* Україна–Грузія, стратегічне партнерство: Геополітичні пріоритети з позиції національних інтересів // Розбудова держави. — 1995. — № 2.
35. *Лотоцький О.* В Царгороді. — Варшава, 1939.
36. *Матвієнко В. М.* Українська дипломатія 1917–1921 років на теренах постімперської Росії. — К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2002.
37. *Матвієнко В. М.* Чорноморський Союз: нереалізовані наміри // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія.— 2003. — Вип. 66.
38. *Матяш І. Б.* Українська консульська служба 1917–1923 рр. як державний інститут: становлення, функціонування, персоналії. — К.: Інститут історії України НАН України, 2016.
39. Мука для Грузии // Одесские новости. — 1919. — 29 січня.
40. Народня воля. — 1917. — 12 вересня.
41. Народня воля. — 1917. — 14 листопада.
42. Наулко В. И. Развитие межэтнических связей на Украине (Историко-этнографический очерк). — К., 1975.
43. Нова Рада. — 1917. — 15 серпня.
44. Там само. — 10 вересня.
45. Там само. — 9 листопада.
46. Одесский листокъ. — 1919. — 11 вересня.
47. Отъезд военнслужащих, уроженцев Кавказа // Одесские новости. — 1918. — 21 грудня.
48. *Пилия Г. В.* Германский империализм в Закавказье в 1910–1918 гг. — Москва: Наука, 1978.
49. Робітнич газета. — 1917. — 1 квітня.
50. Товарообмен с Грузией // Одесский листокъ. — 1919. — 11 січня.
51. Торговые отношения между Грузией и Украиной // Одесский листокъ. — 1918. — 24 вересня.
52. Украинская дипломатическая миссия в Грузию // Одесский листокъ. — 1919. — 18 лютого.
53. Учёт военнообязанных и не-украинцы // Одесские новости. — 1918. — 21 грудня.
54. *Царцидзе Т.* Діяльність Генерального консульства Грузії в Одесі (1918–1919 рр.) // Одеські вісті. — 2015. — 25 липня.
55. ЦДАВО України. — Ф. 4. — Оп. 1. — Спр. 856.
56. Там само. — Ф. 1064. — Оп. 1. — Спр. 7.
57. Там само. — Спр. 24 а.
58. Там само. — Спр. 274.
59. Там само.
60. Там само. — Оп. 2. — Спр. 18.
61. Там само. — Ф. 1065. — Оп. 1. — Спр. 14.
62. Там само. — Ф. 1092. — Оп. 6. — Спр. 2.
63. Там само. — Ф. 1118. — Оп. 1. — Спр. 3.
64. Там само. — Спр. 17.
65. Там само. — Ф. 2592. — Оп. 1. — Спр. 28.
66. Там само. — Спр. 37.
67. Там само. — Спр. 99.

68. Там само. — Ф. 3690. — Оп. 1. — Спр. 17.
69. Там само. — Ф. 3696. — Оп. 1. — Спр. 29.
70. Там само. — Оп. 2. — Спр. 270.
71. Там само. — Оп. 3. — Спр. 49.
72. Там само. — Ф. 3766. — Оп. 1. — Спр. 125.
73. Там само. — Спр. 134.
74. Там само. — Спр. 135.
75. Там само. — Спр. 146.
76. Там само. — Ф. 3866. — Оп. 1. — Спр. 53.
77. ЦДІА України у Львові. — Ф. 681. — Оп. 1. — Спр. 18.
78. Horak S. The First Treaty of World War I. Ukraine's Treaty with the Central Powers of February 9, 1918. — New-York: Columbia University Press, 1988.

Pavlo HAI-NYZHNYK,
Doctor of Historical Sciences,
Member of NAS of Ukraine,
Head of the Department of Historical Studies
of the Research Institute of Ukrainian Studies

UKRAINE-GEORGIA: ESTABLISHMENT OF INTERSTATE AND DIPLOMATIC RELATIONS (1917–1921)

Abstract. The article highlights the establishment of interstate relations between Ukraine and Georgia, the development of bilateral diplomatic relations during the existence of the Ukrainian National Republic (the Central Rada; the Directorate), the Ukrainian State (the Hetmanate) and the Democratic Republic of Georgia.

Ukrainian-Georgian relations have a long history, but the newest revival and deepening of ties between the two peoples occurred only after liberation of both countries from the oppression of imperial Russia. The February Revolution of 1917 in Petrograd led to the collapse of the empire, the intensification of centrifugal processes in Russia and the revival of the national autonomous federalist movements. The former Russian colonies began to rebuild their countries. The Ukrainian and Georgian peoples were no exception to these dynamic transformations.

The author states that in the modern history Georgia and Ukraine again experience Russia's aggression and annexation of their territories. And now, like a century ago, the Georgian and Ukrainian peoples fight for their right to national identity and statehood and confidently create their own future.

Keywords: the Democratic Republic of Georgia, the Ukrainian National Republic, Ukrainian-Georgian relations, history of diplomacy.